

หลักสัปปุริสธรรมเพื่อการบริหารจัดการชุมชน Sappurisa-Dhamma for community management

พระปลัดวัชระ วชิรญาโณ¹ ดร.สิรภพ สนวนตง²
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตนครราชสีมา^{1,2}
Wat979@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องหลักสัปปุริสธรรมเพื่อการบริหารจัดการชุมชนมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาธรรมด้านพระพุทธศาสนาในการบริหารชุมชน 2) เพื่อศึกษาองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารจัดการชุมชน จากการศึกษาพบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ โดยศึกษาในเนื้อหาหลักธรรม ของหลักสัปปุริสธรรม นั้น คือ ประกอบด้วยธัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุอรรถัญญตา เป็นผู้รู้จักผลอรรถัญญตา เป็นผู้รู้จักตนมัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณกาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาลปริสัจญตา เป็นผู้รู้จักบริษัทบุคคลัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล และการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญรุ่งเรือง ผลของการศึกษาพบว่าหากนำหลักธรรมไปปฏิบัติอย่างละเอียดและต่อเนื่องก็จะนำไปสู่พัฒนาตามกระบวนการให้สมบูรณ์โดย ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมต่างๆที่มีผลต่อกระบวนการอีกทั้งเป็นการกระตุ้นหรือชักจูงให้มนุษย์มีกระบวนการคิดโดยจิตสำนึก เช่น การทำความดี และการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้สามารถพัฒนาตนเอง และสังคมให้ดีขึ้นได้ หากผู้นำชุมชนหรือประชาชนทั่วไปนำไปปฏิบัตินั้น ก็จะเกิดประโยชน์ต่อชีวิตและการบริหารจัดการชุมชนได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: สัปปุริสธรรม, การบริหารจัดการชุมชน

Abstract

Essays on the Sappurisa-Dhamma for Community Management 1) to study Buddhism in the administration of the community; 2) to study the knowledge and application of the Dharma principles in community management; According to studies, it has been found that The Buddhist principles, which are seven principles of the seven principles of the study of the Sappurisa-dhamma: qualities of a good man; virtues of a gentleman , *Dharmannutta*: knowing the law; knowing the cause, *Atthannuta*: knowing the meaning; knowing the purpose; knowing the consequence, *Attannuta*: knowing oneself , *Mattannuta*: moderation; knowing how to be temperate; sense of proportion , *Kàlannutà*: knowing the proper time; knowing how to choose and keep time , *Parisannutà*: knowing the assembly; knowing the society, *Puggalannutà*: knowing the individual; knowing the different individuals, Applying to management and community development for prosperity, The result of the study is

that if the principle is applied thoroughly and continuously, it will lead to complete development. It depends on the influence of various factors that affect the process. It also stimulates or induces human thinking processes by consciousness, good work and good management. This will result in self improvement. And to better society, if community leaders or the general public are put into practice. It will benefit the life and management of the community as well.

Keywords : Sappurisa-Dhamma, Community Management

บทนำ

จากสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการใช้ชีวิตที่ต้องแข่งกับเวลาจากสภาพปัจจุบันทำให้ประชากรในชุมชนต้องดิ้นรนสู้กับชีวิตที่ต้องอยู่ในสังคมที่มีปัญหาทำให้ประชากรในชุมชนต้องสู้กับชีวิตที่ต้องอยู่ในสังคมที่มีปัญหาเพื่อความอยู่รอดของตนและคนในครอบครัวทั้งปัญหาความยากจนที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น การว่างงานฐานะทางเศรษฐกิจของคนกลับห่างไกลกันมากขึ้น ปัญหาด้านสุขภาพประชากรในชุมชนขาดแคลนแม้กระทั่งสาธารณสุขขั้นมูลฐาน ปัญหาด้านการศึกษาความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาก็เกิดปัญหามากมายในสังคมเช่นความยากจนยาเสพติดปัญหาด้านจริยธรรมคุณธรรมความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอาชญากรรมยังค้ำสิ่งผิดกฎหมายการพนันในรูปแบบต่างๆ ปัญหาด้านวัฒนธรรมมีความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรมมีค่านิยมที่ไม่พึง ประารถนาและไม่เอื้อต่อการพัฒนาทั้งหมดนั้นเข้าคุกคามต่อชีวิตและสุขภาพของประชากรในชุมชนทุกคน

การบริหารจัดการชุมชนจึงเป็นหน้าที่หลักที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันรับผิดชอบภาครัฐคณะกรรมการบริหารชุมชนสมาชิกภายในชุมชนต้องช่วยกันผู้เขียนเห็นว่าผู้นำชุมชนควรนำหลักสัปปุริสธรรม 7 กับการบริหารจัดการชุมชนโดยการประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนมากยอมรับนับถือมีโดยเฉพาะด้านการบริหารงานจัดการต่างๆ ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการผู้เขียนจึงได้เรียบเรียง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรม สัปปุริสธรรม 7 กับการบริหารจัดการชุมชนเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนสืบไป

ความหมาย

คำว่า สัปปุริสธรรม สัปปุริสธรรม หรือ สัปปุริสธรรม 7 หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี สัปปุริสธรรม มีบรรยายไว้หลายลักษณะ ประกอบด้วยอัมมัญญาตา เป็นผู้รู้จักเหตุอรรถัญญาตา เป็นผู้รู้จักผลอรรถัญญาตา เป็นผู้รู้จักตนมัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักประมาณกาลัญญาตา เป็นผู้รู้จักกาลปริสัญญาตา เป็นผู้รู้จักบริษัทบุคคลัญญาตา เป็นผู้รู้จักบุคคลสัปปุริสธรรม 7 นี้ มีบรรยายอยู่ในสังคีตีสสูตรในพระไตรปิฎก สังคีตีสสูตรนี้เป็นพระสูตรที่รวบรวมธรรมะมากมาย เป็นการบรรยายแจกธรรมเป็นหมวดๆ โดยพระสารีบุตรอาจนะได้ว่า สังคีตีสสูตรเป็นต้นแบบ

ของการสังคายนาพุทธศาสนาในยุคแรกๆ ฤกษ์ผู้ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม 7 ข้อนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยสังฆคุณเป็นผู้ควรแก่ของค่านับ คือ เป็นผู้ควรรับของที่เขานำมาถวายคำอธิบายใน **ธัมมัญญสูตร** (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/68: 143) ว่าด้วยบุคคลผู้รู้ธรรมฤกษ์ทั้งหลาย ฤกษ์ประกอบด้วยธรรม 7 ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลกธรรม 7 ประการอะไรบ้างคือ ฤกษ์ในธรรมวินัยนี้ 1. เป็นธัมมัญญ 2. เป็นอตถัญญ 3. เป็นอตตัญญ 4. เป็นมัตตัญญ 5. เป็นกาลัญญ 6. เป็นปริสัญญ 7. เป็นบุคคลปโรปรัญญ นอกจากนี้ ยังมีธรรมะอีกหมวดหนึ่งซึ่งคล้ายกันคือได้มีการบรรยายถึง พระเจ้าจักรพรรดิว่าทรงประกอบด้วยองค์ 5 ประการ ย่อมทรงยังจักรให้เป็นไปโดยธรรม จักรนั้นย่อมเป็นจักรอันมนุษย์ผู้เป็นข้าศึกใดๆ จะต้านทานมิได้ และแม้พระพุทธเจ้าก็ทรงประกอบด้วยธรรม 5 ประการเหล่านี้ ย่อมทรงยังธรรมจักรขึ้นเยี่ยมให้เป็นที่ไปโดยธรรม ธรรมจักรนั้นย่อมเป็นจักรอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้านไม่ได้ ธรรม 5 ประการนี้ได้แก่ธัมมัญญา เป็นผู้รู้จักเหตุอตถัญญา เป็นผู้รู้จักผลมัตตัญญา เป็นผู้รู้จักประมาณกาลัญญา เป็นผู้รู้จักกาลปริสัญญา เป็นผู้รู้จักบริษัท

ดังนั้น สัปปุริสธรรมสัปปุริสธรรม จึงหมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดีที่จะเป็นแนวทางนำไปใช้ในการบริหารชุมชนอย่างดี

ความเป็นมาของหลักสัปปุริสธรรม

หลักสัปปุริสธรรม 7 การบริหารงานสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการบริหารจัดการเข้ามาสนับสนุนองค์กรอีกทั้งหลักการบริหารที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ก็มีมานานแล้วจึงมีแนวคิดในการใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการหากเราทำให้คนนั้นเป็นคนดีที่ถูกต้องแล้วเชื่อว่าจะบริหารจัดการได้สำเร็จสมประสงค์คนที่ถูกต้องนี้คือต้องเป็นทั้งคนดีและคนเก่งด้วยจึงมีผู้ให้ความหมายไว้ในพระสูตร เรื่อง สังคีตสูตรแปลว่าพระสูตรว่าด้วยการสังคายนาข้อนี้ตั้งตามเนื้อหาสาระของพระสูตรท่านพระสารีบุตรแสดงแก่ภิกษุจำนวน 500 รูป ณ ห้องพระโรงหลังใหม่ซึ่งอุพทกะของพวกเจ้ามัลละเขตกรุงปาวาแคว้นมัลละ โดยมีพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ด้วยสาเหตุที่ท่านพระสารีบุตรแสดงพระสูตรนี้มีมาก่อนหน้านั้นเล็กน้อยนิครนถ์นาฏบุตรหรือศาสดาตามหาวิระของศาสนาเซนได้ดับขันธกรุงปาวานี้หลักจากศาสดาดับขันธสาวกของท่านก็แตกสามัคคีกันเป็น 2 ฝ่าย ท่านพระสารีบุตรจึงยกเหตุการณ์นี้ขึ้นมาปรารภว่าเป็นเพราะพระศาสนาสอนไว้ไม่ดีจึงทำให้สาวกตีความคำสอนแตกต่างกันส่วนพระธรรมวินัยของพระศาสนามิใช่พระผู้มีพระภาคตรัสสอนไว้ดีแล้วและเสนอให้เพื่อพรหมจารีของท่านร่วมกันสังคายนาพระธรรมวินัยนี้เพื่อให้ดำรงอยู่ได้นานไม่ควรทะเลาะวิวาทในเรื่องพระธรรมวินัย **สัปปุริสธรรม 7 ประการ** (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/330: 333) ฤกษ์ในพระธรรมวินัยนี้ 1. เป็นธัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) 2. เป็นอตถัญญ (ผู้รู้จักผล) 3. เป็นอตตัญญ (ผู้รู้จักตน) 4. เป็นมัตตัญญ (ผู้รู้จักประมาณ) 5. เป็นกาลัญญ (ผู้รู้จักกาลเวลา) 6. เป็นปริสัญญ (ผู้รู้จักชุมชน) 7. เป็นบุคคลัญญ (ผู้รู้จักบุคคล) หลักสัปปุริสธรรม 7 นี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในธัมมัญญสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/68: 143-146) ความว่า ฤกษ์ทั้งหลาย ฤกษ์ประกอบด้วยธรรม 7 ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่

ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นเนื่อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลกสัปปุริสธรรมธรรม 7 ประการได้แก่อะไรบ้างกล่าวคือภิกษุในธรรมวินัยนี้คือ 1) เป็นธัมมัญญ 2) เป็นอัทธัญญ 3) เป็นอัตตัญญ 4) เป็นมัตตัญญ 5) เป็นกาลัญญ 6) เป็นปริสสัยญและ 7) เป็นบุคคลปโรปัญญ 4 ในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงธัมมัญญบุคคลซึ่งหมายถึงผู้รู้ธรรมซึ่งเป็นคุณสมบัติประการที่ 1 ในคุณสมบัติ 7 ประการของภิกษุภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม 7 ประการย่อมเป็นผู้ควรของการค้ำบับนบถียกย่องของบุคคลทั้งหลายถือเป็นผู้มีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติคุณสมบัติ 7 ประการนั้นคือ 1) เป็นธัมมัญญ หมายถึงเป็นผู้รู้ธรรมอันเป็นคำสอนที่สำคัญคือสุตตะ (พระสูตรต่างๆ) เคยยะ (พระสูตรที่ประกอบด้วยคาถา) เวยยาकरणะ (พระอภิธรรมทั้งหมด) คาถา (พระธรรมบทเถรคาถาเถรีคาถา) อุทาน (พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงเปล่งอุทานด้วยทรงโสมนัส) อิติวุตตะกะ (พระสูตรที่ขึ้นต้นด้วยคำว่าข้อนี้สมจริงดังคำที่พระพุทธองค์ตรัส) ชาดก (พระสูตรที่แสดงเรื่องในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า) อัปภูตธรรม (พระสูตรที่ประกอบด้วยอิทธิปาฏิหาริย์) เวทลละ (พระสูตรที่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายถามแล้วได้รับความรู้และถามยิ่งขึ้นไป) 2) เป็นอัทธัญญ หมายถึงเป็นผู้รู้ความหมายแห่งภาษิตกล่าวคือเป็นผู้รู้จักมุ่งหมายและรู้จักผลว่าผลที่เกิดจากการกระทำมีประโยชน์และตรงตามเป้าหมายที่ตั้งมั่นไว้ 3) เป็นอัตตัญญ หมายถึงเป็นผู้รู้จักตนว่ามีศรัทธาศิลสุตะจาจะปัญญาและปฏิภาณเท่าใดตามหลักแห่งอารยวัติ 54) เป็นมัตตัญญ หมายถึงเป็นผู้รู้ประมาณในการรับปัจจัย 4 กล่าวคือเป็นผู้รู้จักความพอดีตามหลักแห่งมัชฌิมาปฏิปทาและหลักสันโดษ 5) เป็นกาลัญญ หมายถึงเป็นผู้รู้จักเวลาอันเหมาะสมที่จะประกอบกิจการงานต่างๆอย่างถูกต้อง 6) เป็นปริสสัยญ หมายถึงเป็นผู้รู้จักวิธีการเข้าหาประชุมชนกล่าวคือเป็นผู้รู้จักชุมชนหรือสังคมอย่างถูกต้องและเข้าใจวิธีการปฏิบัติอย่างถูกต้องในชุมชนหรือสังคมนั้น 7) เป็นบุคคลปโรปัญญ หมายถึงเป็นผู้รู้จักเลือกคบคนให้ถูกต้อง

ที่กล่าวมานี้คือหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อกล่าวนำไปสู่องค์ประกอบที่สำคัญในการเลือกนำไปสู่การบริหารงานสมัยใหม่โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ก็เพื่อพัฒนาต่อไป

องค์ประกอบของหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ

สัปปุริสธรรมหมายถึงธรรมของสัปปุริสชนคือคนดีหรือคนที่แท้ซึ่งมีความเป็นคนที่สมบูรณ์และถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่สมบูรณ์ 7 ประการดังนี้

1) **ธัมมัญญตา คือ รู้หลักการ** ธัมมัญญตา คือ รู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กติกา ที่มีความเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน กล่าวคือ ผู้นำนั้นจะต้องรู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้กฎ กติกา เหล่านี้ให้ชัดเจน เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ในทางพระพุทธศาสนาได้ กล่าว ว่าธัมมัญญตา หมายถึง การรู้ธรรมดังความที่ปรากฏในธัมมัญญสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/68 : 143) ว่าภิกษุที่เป็นผู้รู้เหตุ รู้เรื่องนวังคสัตถุศาสน์ คือ คำสั่งสอนพระศาสดาอันเป็นศาสนธรรมมี องค์ประกอบอยู่ 9 ประการ หรือที่เรียกว่ารู้ธรรมคำสั่งสอนในพระไตรปิฎกคือหลักปริยัติธรรมนั่นเอง ซึ่งได้แก่การรู้เรื่องของพระสูตรพระวินัยและพระอภิธรรมเป็นต้นอันเป็นเหตุแห่งความเจริญในการ

ปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของการศึกษาพระธรรมวินัยภิกษุรูปใดมีความนอบน้อมในหลักธรรมคำสอนดังกล่าวมาแล้วนี้ภิกษุนั้น ชื่อว่าเป็นผู้รู้จักธรรมหรือเหตุแห่งความเจริญหลักธรรมอันเป็นคำสั่งสอนที่สำคัญคืออวัชสังคตศาสน์ 9 ประการ ได้แก่ 1. สุตตะคือพระสูตรต่างๆ 2. เคยยะคือพระสูตรที่ระกอบด้วยคาถา 3. เวยยาकरणะคือพระอภิธรรมทั้งหมด 4. คาถาคือพระธรรมบทเถรคาถาเถรีคาถา 5. อุทานคือพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงเปล่งอุทานด้วยความโสมนัส 6. อิติวุตตะกะคือพระสูตรที่ขึ้นต้นด้วยคำว่าสมจริงดังคำที่พระองค์ตรัสไว้ 7. ชาดกคือพระสูตรที่แสดงเรื่องในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า 8. อัพภูตธรรมคือพระสูตรที่ประกอบด้วยปาฏิหาริย์ 9. เวทัลลคือพระสูตรที่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายถามแล้วได้รับความรู้และถามยิ่งๆขึ้นไปเป็นต้น

2) อดัตถัญญุตาคือรู้จักผล รู้จุดหมาย อดัตถัญญุตาคือรู้จักผล รู้ความมุ่งหมาย และรู้จักผล กล่าวคือผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักจุดหมายหรือเป้าหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติเข้าใจวัตถุประสงค์ว่าจะไปทางไหนเพื่อประโยชน์อะไรเพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างถูกต้องตามเป้าหมายนั้น พระพุทธศาสนาได้กล่าวว่อดัตถัญญุตาคือความเป็นผู้รู้หรือรู้จักจุดหมายรู้ประโยชน์ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในธัมมัญญสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/65: 143) ว่าภิกษุที่เป็นผู้รู้จักผลว่าภิกษุในพระพุทธศาสนานี้เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องเนื้อความใจความความมุ่งหมายและประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงภิกษุที่เป็นผู้รู้จักผลว่าภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้รู้ความหมายแห่งภาษิตคือถ้อยคำที่เป็นประโยชน์นั้น นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้ จะเห็นได้ว่าผู้นำนั้นมีความสามารถต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่มหากผู้นำเป็นผู้รู้เหตุรู้ผลหรือรู้จุดหมายจะทำอะไรต้องมีแผนการหรือเป้าหมายย่อมจะทำให้หมู่คณะดำเนินไปได้โดยสวัสดิภาพการวางแผนงานได้ก่อนแล้วเดินตามลำดับของงานผลก็คือจะไม่มีข้อผิดพลาดไม่ติดขัดในการทำงานหรือในการทำงานเป็นคณะทุกคนร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียงงานก็จะประสบความสำเร็จได้ผลดีมีประสิทธิภาพผู้นำเกิดความสบายใจที่มีส่วนช่วยให้งานส่วนรวมประสบผลสำเร็จ (พระสามารถานนโท, 2548)

3) อดัตถัญญุตาคือรู้ตน อดัตถัญญุตาคือรู้ตน รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติมีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องสำรวจอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไรแล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตนในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือผู้นำที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งโลกอย่างแท้จริงเพื่อให้สามารถนำพามวลชนและองค์กรไปสู่จุดหมายได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ พระพุทธศาสนาได้กล่าวว่อดัตถัญญุตาคือรู้ตนเกี่ยวกับการรู้จักตนเกี่ยวกับศรัทธาศีลจาคะสุตะปัญญาเป็นต้น ดังที่ปรากฏในธัมมัญญสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/65 : 143) ว่าภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักตนคือรู้ว่าตนเองนั้น มีศรัทธาศีลมีสมาธิ มีสติมีระเบียบวินัยมีสุตตะคือการศึกษาเล่าเรียนได้ยินได้ฟังมีจาคะแบ่งปันการปล่อยวางมีปัญญาคือความรู้ความสามารถอยู่ประมาณเท่าใดบ้างแล้ววางตนให้เหมาะสมกับฐานะภาวะความรู้ความสามารถของตนเองไม่ทำให้เกินความรู้ความสามารถของตนเองดังนี้ เรียกว่าเป็นผู้รู้จักตน

4) มัตตัญญูตา คือ รู้จักประมาณ มัตตัญญูตา คือ รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี กล่าวคือต้องรู้จักขอบเขตความพอเหมาะในการทำงานในเรื่องต่างๆ ดังนั้นผู้นำที่ดีนั้นจะต้องรู้จักความพอเหมาะพอควรในการที่จะทำกิจการทุกอย่างให้ลุล่วงไปด้วยดีตามเป้าหมายที่วางไว้ในทางพระพุทธศาสนาได้ กล่าวว่ามีมัตตัญญูตา หมายถึง รู้ประมาณในการรับปัจจัย 4 ดังปรากฏในธัมมัญญสูตรว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้จักประมาณในการบริโภคปัจจัย 4 ในการเลี้ยงชีพ เช่น การรู้จักประมาณในการรับประเคนหรือการใช้สอยจิวรการรับอาหารบิณฑบาตและบริโภคอาหารให้พอประมาณแก่อัตตภาพของตนไม่มากไม่น้อยเกินไป การใช้เสนาสนะที่อยู่อาศัยให้พอสมควรเหมาะสมกับสมณะสารูปยารักษาโรคและบริวารอื่นๆ ที่ภิกษุเข้าไปเกี่ยวข้องต้องให้รู้จักความพอดีแก่ตนเอง หากภิกษุไม่รู้จักประมาณในการรับปัจจัย 4 ไม่พึงเรียนเธอว่าเป็นมัตตัญญูตา แต่เพราะภิกษุรู้จักประมาณในการรับปัจจัย 4 จึงเรียกเธอว่าเป็นมัตตัญญู การรู้ประมาณตามหลักมัตตัญญูตาย่อมทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติมีความสุขความเจริญพอเหมาะแก่ฐานะของตน โดยรู้จักความพอดีในการดำเนินชีวิตทุกอย่างได้ถูกต้องเหมาะสมด้วยเหตุนี้ผู้นำที่ดีตามหลักมัตตัญญูตาย่อมนำมาซึ่งความพอเหมาะพอควรให้การดำเนินกิจการงานต่างๆ ทำให้สามารถนำพามวลชนหมู่คณะไปสู่ความสุขสงบปลอดภัยและความเจริญอย่างแท้จริง

5) กาลัญญูตา คือ รู้จักเวลา กาลัญญูตา คือ รู้จักเวลา รู้จักเวลาที่ควรประกอบกิจการงานต่างๆ หรือทำงานให้ทันกับเวลาเหมาะสมกับเวลา และรู้คุณค่าของเวลา ผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นผู้รู้จักการบริหารเวลาหรือวางแผนให้เหมาะสมกับเวลาอย่างถูกต้องในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึง **กาลัญญูตา** ไว้ว่า การรู้จักแนวปฏิบัติอันเหมาะสมกับกาลเทศะ ดังปรากฏในธัมมัญญสูตร ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ประกอบไปด้วยความรู้ว่าเวลานี้เป็นเวลาควรศึกษาควรถามเวลานี้ควรเป็นเวลาทำความเพียรควรหลีกเลี่ยงจากหมู่คือ รู้จักการปฏิบัติให้สอดคล้องกับกาลเทศะให้เหมาะสมกับสมณะรู้คุณค่าของเวลาเมื่อภิกษุมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เวลาอย่างเหมาะสมจะเป็นผู้มีความเจริญในพระพุทธศาสนา เพราะทำให้ถูกกับกาลเวลา

6) ปริสัญญูตา คือ รู้ชุมชน ปริสัญญูตา คือ รู้ชุมชน รู้สังคม ตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวางจากสังคมโลกสังคมประเทศชาติว่า อยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอย่างไร จะสามารถเข้าใจความต้องการของสังคมนั้น ได้ถูกต้อง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2545) หรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด นอกจากนี้ยังต้องรู้เข้าใจในระเบียบกฎเกณฑ์วัฒนธรรมประเพณีของสังคมนั้นๆ ได้อย่างถูกต้องเพื่อให้สามารถเข้าใจถึงสถานการณ์ต่างๆ ของสังคมนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง จะสามารถนำความสงบสุขสันติสุขความก้าวหน้ามาสู่มวลชนหมู่คณะและสังคมได้ในทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าว **ปริสัญญูตา** หมายถึง การรู้จักบริษัทและแนวปฏิบัติของบริษัท ดังปรากฏในธัมมัญญสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/65 : 145)

7) บุคคลปริปริญญูตา คือ รู้จักบุคคล บุคคลปริปริญญูตา คือ การรู้บุคคลรู้ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องด้วย ว่าควรจะปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผลอย่างไร ดังนั้นผู้นำที่ดี ย่อมต้องรู้บุคคลรู้ประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงานในการบริหารงานทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าแก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนตลอดจนสามารถ

สร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับหมู่คณะและองค์กรได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ในทางพระพุทธศาสนาได้ กล่าวถึง**บุคคลโปรปรียญ**คือการรู้จักบุคคลและลักษณะความต้องการของบุคคลดังปรากฏในอัมมัญญสูตร ว่าภิกษุผู้ที่มีความรู้เรื่องบุคคลของภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักบุคคล2จำพวกได้แก่1 รู้ลักษณะบุคคลผู้ที่เป็นบัณฑิตรู้จักบุคคลที่มีความต้องการจะพบบุคคลผู้เป็นพระอริยะหรือผู้ที่เป็นบัณฑิตเป็นคนดีมีศีลธรรมสนใจในคำสั่งสอนแล้วนำมากระทำตามคำสั่งสอนนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น 2 รู้จักลักษณะของบุคคลที่ไม่ใช่บัณฑิตไม่ต้องการเห็นบุคคลที่เป็นบัณฑิตหรือพระอริยะและไม่ต้องการจะฟังธรรมคำแนะนำสั่งสอนจากท่านผู้รู้ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า การรู้จักคบบุคคลผู้เป็นบัณฑิตย่อมนำมาซึ่งประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นแต่หากคบคนพาลย่อมนำไปสู่ความหายนะทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นด้วยดังนั้น ผู้นำที่ดีจึงควรเลือกคบบุคคลที่ดีเพื่อให้สามารถนำความเจริญมาสู่ตนเองและหมู่คณะได้ตลอดไปผู้นำที่ดีตามหลัก**บุคคลโปรปรียญ**นั้นจะต้องรู้จักประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับโดยเฉพาะผู้ร่วมงานผู้ร่วมปฏิบัติงานและดำเนินการไปด้วยกันเพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อเขาอย่างถูกต้องเหมาะสมผลจะได้ผลตลอดจนสามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545) ในการบริหารกิจการงานทุกๆด้านก็เพื่อทำให้เกิดประโยชน์และความก้าวหน้า ทั้ง แก่ผู้ปฏิบัติงานหมู่คณะและองค์กรตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักเลือกบุคคลผู้เป็นคนดีผู้เป็นบัณฑิตเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหมู่คณะและสังคมเพราะการเลือกคบคนไม่ดีหรือคนพาลย่อมนำมาซึ่งความหายนะแก่ตนเองหมู่คณะและสังคมดังนั้นผู้นำที่ดี จึงควรพิจารณาวิเคราะห์ในการเลือกคบคนดีเพื่อให้สามารถนำความสุขความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเองหมู่คณะและองค์กรได้ตลอดไปจากที่กล่าวมาแล้วสามารถวิเคราะห์ให้เห็นว่าหลักสัปปุริสธรรมเท่าที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีจำนวนมากซึ่งล้วนแต่เป็นคุณธรรมสำหรับคนดีและในขณะเดียวกันก็เป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2546) เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐพ.ศ. 2548 ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการโดยประยุกต์จากเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐได้มีการพัฒนาคุณภาพการบริหารที่ทัดเทียมสากลค่านิยมหลักและแนวคิดยังคงเหมือนกันกับเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติแต่มีการปรับชื่อเกณฑ์บางหมวดและปรับประเด็นพิจารณาให้มีความสอดคล้องกับบริบทของหน่วยงานภาครัฐมากขึ้นและสะดวกต่อการที่หน่วยงานภาครัฐจะนำไปประยุกต์ใช้ซึ่งจะได้นำเสนอสาระสำคัญและเกณฑ์พอสังเขปดังต่อไปนี้

5.1. ค่านิยมหลักและแนวคิด

ค่านิยมหลักและแนวคิดของเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐและเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติมี11ประการเช่นเดียวกับเกณฑ์ดำเนินการเพื่อความ เป็นเลิศด้านบริการสุขภาพจึงขอ

นำมากล่าวถึงร่วมกันได้แก่ 1) การนำองค์การอย่างมีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) ผู้นำระดับสูงขององค์การควรกำหนดทิศทางและสร้างองค์การที่มุ่งเน้นผู้ป่วยหรือผู้รับบริการค่านิยมขององค์การที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม 2) ความเป็นเลิศที่มุ่งเน้นผู้รับบริการ (Customer-Focused Excellence) บริการสุขภาพจะต้องมุ่งเน้นที่ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการเป็นสำคัญคุณภาพของการบริการเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการองค์การจะต้องมีความไวต่อความต้องการผู้รับบริการตอบสนองอย่างรวดเร็วและยืดหยุ่นรวมถึงการวัดปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อความพึงพอใจด้วย3) การเรียนรู้ขององค์การและของแต่ละบุคคล (Organization and personal learning) การที่องค์การจะสามารถบรรลุผลที่เป็นเลิศได้ต้องมีแนวทางปฏิบัติที่ดีในการเรียนรู้ขององค์การและพนักงานการเรียนรู้ขององค์การรวมถึงการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องของแนวทางที่ใช้อยู่และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะช่วยนำไปสู่เป้าประสงค์และหรือแนวทางใหม่ๆที่สำคัญคือการเรียนรู้จะต้องถูกปลูกฝังลงไปในการปฏิบัติงานขององค์การด้วยเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ในวิธีการทำงานที่เป็นเลิศ4) การให้ความสำคัญกับพนักงานและผู้ร่วมมือ (Valuing staff and partners) ความสำเร็จขององค์การขึ้นอยู่กับความรู้ทักษะความคิดสร้างสรรค์และแรงจูงใจของพนักงานและผู้ร่วมมือการให้ความสำคัญกับพนักงานหมายถึงการมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้พนักงานมีความพึงพอใจมีความสุขและได้รับการพัฒนาซึ่งต้องใช้วิธีการทำงานที่ยืดหยุ่นมากขึ้นและมีสมรรถนะสูงเพื่อให้เหมาะสมกับพนักงานที่มีความต้องการที่แตกต่างกันทั้งด้านการงาน และชีวิตครอบครัวนอกจากนี้องค์การจะต้องสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอก 5) ความคล่องตัว (Agility) องค์การที่ประสบความสำเร็จในการแข่งขันระดับโลกได้นั้นต้องอาศัยความคล่องตัวซึ่งหมายถึงความสามารถในการปรับตัวอย่างรวดเร็วและมีความยืดหยุ่นผู้ให้บริการด้านสุขภาพต้องเผชิญกับรอบเวลาของการนำเสนอบริการใหม่ๆที่ดีกว่าเดิม 6) การมุ่งเน้นอนาคต (Focus on the future) ในบรรยากาศที่มีการแข่งขันการมุ่งเน้นอนาคตต้องอาศัยความเข้าใจปัจจัยต่างๆทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่มีผลกระทบต่อองค์การของชุมชนสังคมและการปรับเปลี่ยนการมุ่งเน้นอนาคตครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรสร้างโอกาสเพื่อนวัตกรรมและการคาดการณ์ถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะในอนาคต 7) การจัดการเพื่อนวัตกรรม (Managing for innovation) นวัตกรรมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการกระบวนการภายในขององค์การรวมทั้งการสร้างคุณค่าใหม่ให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยนวัตกรรมควรนำองค์การไปสู่มิติใหม่8) การจัดการโดยใช้ข้อมูลจริง (Management by fact) การวัดและวิเคราะห์ผลการดำเนินการมีความสำคัญต่อองค์การการวัดผลนั้นควรมาจากกลยุทธ์และความต้องการในและผลลัพธ์รวมถึงสุขภาวะของชุมชนข้อมูลเป็นการใช้ข้อมูลเพื่อหาแนวโน้มการคาดการณ์และการดูความเป็นเหตุเป็นผลที่เด่นชัด9) ความรับผิดชอบต่อสังคมและสุขภาวะของชุมชน (Public responsibility and community health) ผู้นำองค์การด้านสุขภาพควรเน้นความรับผิดชอบต่อสาธารณะและจริยธรรมได้แก่การใส่ใจต่อสุขภาวะของชุมชนความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม10) การมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์และการสร้างคุณค่า (Focus on results and creating value) การวัดผลการดำเนินการขององค์การควรมุ่งเน้นผลลัพธ์สำคัญๆที่สามารถนำไปสร้างคุณค่าและการรักษาความ

สมดุลงของคุณค่าให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 11 มุมมองในเชิงระบบ (Systems perspective) เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติและเกณฑ์ด้านบริการสให้มุมมองเชิงระบบในการจัดการองค์การเพื่อให้บรรลุการดำเนินการที่เป็นเลิศเชื่อมโยงระบบทั้งหมดเข้าด้วยกัน

การบริหารจัดการเกี่ยวกับชุมชน

ปัจจุบันคำว่า “ชุมชน” มีความหมายทั้งในด้านการปกครองด้านการพัฒนาวิชาการตั้งแต่ความหมายที่เป็นรูปแบบของหน่วยทางสังคมและสถาบันการที่มีความสัมพันธ์ในเชิงกระบวนการและแนวคิดที่หลากหลายดังนั้นก็ว่า “ชุมชน” เป็นความหมายที่มีขอบเขตกว้างมากนักวิชาการให้ความหมายที่ใกล้เคียงกันดังนี้ **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542**(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ได้อธิบายความหมายของคำว่าชุมชนไว้ดังนี้ หมู่ชนกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกันการนำหลักวิชาการด้านการบริหารมาใช้คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการให้ความหมายซึ่งน่าจะทำให้การให้ความหมายคำว่า การบริหารเช่นนี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารจากการตรวจสอบเอกสารหลายๆเล่มและปรากฏว่ามีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาชุมชน เป็นกลไกอันสำคัญที่กำหนดทิศทาง นโยบาย แนวทางและกระบวนการในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายเบื้องต้นคือ ชุมชน(ประชาชน)ที่สุขสมบูรณ์การพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบอันประกอบด้วยปัจจัยภายในได้แก่สภาพทั่วไปของปัญหาความต้องการกระบวนการแก้ไขปัญหาและผู้เกี่ยวข้องในระบบและปัจจัยภายนอก อันได้แก่กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ

การพัฒนาชุมชน เป็นการบริหารจัดการชุมชนที่มีกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งองค์การ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม โดยท้องถิ่น องค์กรหลัก และประชาสังคมเป็นผู้รับประโยชน์ที่สุขสมบูรณ์การพัฒนาชุมชน จึงเป็นภาระหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุขร่วมกัน

ดังนั้น ชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้หรือไม่ และดำเนินไปในทิศทาง จึงต้องมียุทธศาสตร์ของแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชน หลักการพัฒนาชุมชน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ด้านความคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สิ่งสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่จะสามารถทำงานกับประชาชนได้อย่างถูกต้อง และทำให้งานมีประสิทธิภาพ อันประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐาน ในการพัฒนาชุมชนในระดับการปฏิบัติ มีดังนี้ 1)การมีส่วนร่วมของประชาชน (People

Participation) เป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจวางแผนงาน การปฏิบัติการและร่วมบำรุงรักษา 2) การช่วยเหลือตนเอง (Aided Self - Help) เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยึดเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ ต้องพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยมีรัฐคอยให้การช่วยเหลือสนับสนุน ในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน ตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม 3) ความคิดริเริ่มของประชาชน (Initiative) ในการทำงานกับประชาชนต้องยึดหลักการที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้วิถีแห่งประชาธิปไตย และหาโอกาสกระตุ้นให้การศึกษา ให้ประชาชนเกิดความคิด และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็น ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบลตามลำดับ 4) ความต้องการของชุมชน (Felt - Needs) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต้องให้ประชาชน และองค์กรประชาชนคิดและตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของท้องถิ่นเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่ว่างงานเป็นของประชาชน และจะช่วยกันดูแลรักษาต่อไป 5) การศึกษาภาคชีวิต (Life - Long Education) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นถือเป็นกระบวนการให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนาท้องถิ่น การให้การศึกษา ต้องให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องกันไป ครอบคลุมทั้งบุคคลวัยดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

เป็นความจริงแห่งชีวิตของการพัฒนาชุมชนซึ่งยึดถือเป็นสรณะ คือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติ ว่ามนุษย์ทุกชีวิตมีคุณค่า และมีความหมายมีศักดิ์ศรี และมีศักยภาพ กล่าวคือ มีฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ที่ไม่ควรจะได้รับ การเหยียดหยามดูหมิ่น เหยียดหยามจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง มีความสามารถจากการเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการยอมรับและทำให้ปรากฏเป็นจริงในทางปฏิบัติจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ดังนั้นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่แท้จริง คือหลักประชาชน หมายถึง 1) เริ่มต้นที่ประชาชนโดยยืนจุดเดียวกับประชาชน มองโลก มองชีวิต มองปัญหา จากทัศนะของประชาชน เพื่อให้เข้าใจปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้เข้าถึงชีวิตจิตใจของประชาชน 2) ทำงานร่วมกับประชาชนโดยการคำนึงถึงการที่จำทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของตนเอง และของท้องถิ่น 3) ยึดประชาชนเป็นพระเอก โดยประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำ หรือเป็นฝ่ายรองรับข้างเดียว เพราะผลของการกระทำการพัฒนาวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชน จึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เพื่อทำให้มนุษย์เข้าถึงศักยภาพสูงสุดที่ธรรมชาติให้มนุษย์บรรลุถึงขีดความสามารถสูงสุดที่พึงมี 2) เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้มีความสุขสมบูรณ์เป้าหมายการพัฒนาชุมชนและยังประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้ หลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จากแนวคิดพื้นฐานหลักการพัฒนาได้นำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดย 1) ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด 2) ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชนยึดมั่นเป็นหลักที่สำคัญ

ว่าต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเอง 3) ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรม ที่จะทำในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน 4) ยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจะต้องเริ่มด้วยการพูดคุยประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน คิดร่วมกัน ตัดสินใจและทำร่วมกัน ด้านผู้จัดการชุมชนหรือสังคม ทั้งภาคการเมืองการปกครองจำต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดกล่าวคือภาคการเมืองการปกครอง พัฒนาคุณภาพขีดความสามารถมีความจริงใจ ซื่อสัตย์สุจริต โดยเอาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้งทำทั้งระบบเศรษฐกิจควรเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง บนรากฐานศักยภาพแต่ละชุมชนผลิตเพื่อบริโภคเองเป็นหลัก เหลือจึงจำหน่ายแจก การศึกษาเน้นคุณภาพคิดเป็นมีทักษะปฏิบัติได้จริง ทั้งทักษะอาชีพและทักษะชีวิตมีจิตวิญญาณของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต และมีความเสมอภาค มีความเท่าเทียมในโอกาสเป้าการพัฒนาไปที่ประชาชนและชุมชน ด้านการเรียนรู้ ประชาชนและชุมชนบริหารโดยใช้คุณธรรมของสังคมเข้ามาช่วยจัดการโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้การบริหารนั้นมีความโปร่งใสและมีคุณภาพมากขึ้น

การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมเพื่อการบริหารจัดการชุมชน

จากที่ได้ศึกษาแนวคิดต่างๆตามลำดับ ดังกล่าวมาแล้วในเบื้องต้นพบว่าหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชนเป็นพื้นฐานนั้นคือ ความคิดพึ่งตนเองเป็นหลัก โดยกำหนดเป้าหมายชีวิตหรือเป้าหมายชุมชน การมีสุขภาพที่ดีเป็นเป้าหมายสูงสุด คือ ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนและชุมชนต้องปรับเปลี่ยนเป้าหมายชีวิตให้ถูกทิศทางทั้งด้าน การจัดการ จะต้องมองตนเอง (ทั้งประชาชนและชุมชน) ในเชิง บูรณาการทั้งหมด และมองให้ครบถ้วน มนุษย์มีความสัมพันธ์ทั้งร่างกายและจิตใจ อวัยวะทุกส่วนถ้าเกิดเหตุที่ใดก็จะกระทบทั้งหมดและมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การจัดการจึงต้องจัดการให้ดีทุกภาคส่วนและทุกระบบ และประชาชนหรือชุมชนจะต้องจัดการด้วยตนเองเป็นหลัก ผู้เขียนเห็นว่าผู้นำชุมชนควรนำหลักสัปปุริสธรรม 7กับการบริหารจัดการชุมชนโดยการประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนมากยอมรับนับถือมีหลักธรรมที่ครอบคลุมและเหมาะสมสำหรับชุมชนโดยการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้หลายกรณีโดยเฉพาะด้านการบริหารงานจัดการต่างๆในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการได้หลายประการโดยเฉพาะหลักสัปปุริสธรรม 7ซึ่งประกอบด้วย 1. ธัมมัญญตา(เป็นผู้รู้จักเหตุ) 2. อตถัญญตา(เป็นผู้รู้จักผล) 3. อัตตัญญตา(เป็นผู้รู้จักตน) 4. มัตตัญญตา(เป็นผู้รู้จักประมาณ) 5. กาลัญญตา(เป็นผู้รู้จักกาล) 6. ปริสัจญตา(เป็นผู้รู้จักบริษัท) 7. บุคคลัญญตา(เป็นผู้รู้จักบุคคล) โดยการใช้หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่า มากกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปี ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบัน การบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ว่า

ยังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องสนองต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และสร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาดอะไรบ้างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง และมีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมาย เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคต แต่ในที่นี้จะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้ในสัปปริสสูตร อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์เพียง หลักธรรมหนึ่ง เพื่อประกอบการพิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มีได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขัน เพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรลุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมิได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก หลักสัปปริสธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี 7 ประการ คือ

1. อัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ ชุมชนต้อง รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผลและรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผลรวมความว่าการบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลรู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการองค์กร

2. อัถถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย คือ ชุมชนต้องรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลัก หมายถึง การบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้จักประโยชน์ของ องค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคงและไม่มีผลกระทบใดๆต่อองค์กรในที่นี้ก็หมายถึงการมีแผนงานที่ดีการวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่างๆ

3. อัถตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ ชุมชนต้อง รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และทำไต่ แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป ในที่นี้หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหาร ความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

4. มัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ชุมชนต้อง ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ ในที่นี้หมายถึงการบริหารการเงิน หรือการขยายกิจการ ต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ขีดความสามารถขององค์กร ขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

5. กาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ ชุมชนต้อง รู้กาลเวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่

เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้น ๆ ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรงด อะไรควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

6. ปรสิญญต๑ ความเป็นผู้รู้จ้ก ชุมชน คือ ชุมชนต๑งหรือผู้นำต๑งเรียนรู้กรีย๑ที่จ้จะประพ๑ต๑ต่อชุมชนนั้น ว่าควรจ้ดำเนินการอย๑งไร การบริหารจ้ดการ จ้เป็นต๑งปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต๑ง ๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร๑งสรรหรือการประสานงานกับชุมชนหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กรก็ค๑งเข้ถึงเข้ใจและพัฒนาเป็นการบริหารจ้ดการที่สร๑งความสัมพันธ์ด้วยเมต๑ต๑ความเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ต่อชุมชนหรือส๑าธารณะชนจะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

7. บุคค๑ญญต๑ ความเป็นผู้รู้จ้กบุคคล คือต๑งรู้จ้กการจ้ดการด้วยรู้จ้กความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอ๑ย๑าศ๑ ความสามารถ และคุณธรรมตลอดถึงรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่เหมะสมให้การบริหารจ้ดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จ้จะต้องมีการพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มีความส๑มค๑ดี สร๑งความเป็นธรรมและเสมอภ๑ค๑ให้แก่บุคลากรในองค์กรรวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะการติดต่อสื่อสารกับบุคคลต๑ง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรีรวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

จากการกล๑ว๑มานั้นสามารถเห็นว๑ พระพุท๑ศาสนาอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจ้ดการเกี่ยวข๑งกับคนและสิ่งแวดล๑ม โดยค๑นึ่งถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค๑ พบได้ในสังค๑มนุษย์ หรือปัจเจกแห่งสังค๑ในกระบวนการอ๑ศ๑ยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จ้กโลก รู้จ้กธรรมชาติ เพราะมนุษย์เท๑านั้นที่จ้จะเป็นผู้ที่บริหารจ้ดการองค์กรที่ดีได้ ส๑หรับในส่วนของหลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ ให้องค์กรบรรลุ สู่เป้าหมาย บูรณ๑การให้เข้กับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว๑เป็นแนวทางใหม่ หรือเข้สู่มิติของการบริหารงาน ที่ยังยืน มีความมั่นคง และสร๑งความเป็นธรรมต่อบุคคล พระพุท๑ศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมผู้นำ ที่เป็นคนดีมีจริยธรรมมีคุณธรรมมาปกครองหมู่คณะสังค๑และประเทศชาติเพื่อให้เกิดความสงบสุขการพัฒนาหมู่คณะสังค๑และประเทศชาติให้มีศ๑กยภ๑พที่มั่นคงและก้าวหน้าตลอดไปในโลกที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การให้ความสำคัญของหลักธรรม ส๑ปุริสธรรม7ต๑งการบริหารจ้ดการ จะทำให้การจ้ดการด้วยหลักธรรม และประย๑กต์หลักธรรมด้านส๑ปุริสธรรมก็ย่อมจะสร๑งความเจริญความส๑มค๑ดีให้แก่หน่วยงานหรือองค์กรนั้นเพราะบุคลากรหรือผู้บริหารที่รู้จ้กเหตุรู้จ้กผลรู้จ้กตนเองรู้จ้กประมาณรู้จ้กเวลารู้จ้กชุมชนและรู้บุคคลย่อมทำให้การบริหารจ้ดการของหน่วยงานประสบความส๑เร็จตามนโยบายที่ได้วางไว้โดยเฉพาะอย๑งยิ่งการประย๑กต์ใช้กับการบริหารจ้ดการของชุมชน การนำหลักธรรมนี้มาประย๑กต์ใช้เพื่อให้เกิดความเจริญความก้าวหน้าในองค์กรเป็นแรงจ๑งใจในการทำงานของฝ่ายปฏิบัติตลอดจนการบริหารจ้ดการที่มีคุณภาพเกิดขึ้นด้วยและหลักส๑ปุริสธรรมเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารสามารถควรนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานจึงมีความส๑คัญมากต๑งการบริหารจ้ดการโดยมีการประย๑กต์ใช้ทางบวกกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารจ้ดการทุกด้าน

กับด้านการวางแผนด้านการจัดบุคลากรด้านการประสานงานด้านการรายงานและด้านการงบประมาณทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของชุมชนได้

บทสรุป

จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าการบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ว่า ยังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องสนองต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และสร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาดอะไรบางอย่างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมาย เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคต แต่ในที่นี่ จะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการ ได้แก่ หลักสัพบุริสธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้ในสัพบุริสสูตร อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ซึ่งการบริหารงานบุคคลตามหลักสัพบุริสธรรม 7 ขององค์กรแนวทางในการบริหารงานบุคคลตามหลักสัพบุริสธรรม 7 ของชุมชน 1) อัตตัญญูตา ให้มีการวางแผนการบริหารงานบุคคลให้เป็นระบบทั้งด้านการสรรหากำหนดหน้าที่การประเมินงานเป็นต้น 2) ด้านอัตตัญญูตา การบริหารชุมชนต้องกำหนดเป้าหมายในการบริหารงานบุคคลให้ชัดเจนส่งเสริมขับเคลื่อนงานและตรวจสอบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3) ด้านอัตตัญญูตา การบริหารชุมชนผู้นำควรมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือสร้างศรัทธาให้เกิดแก่บุคคลทั่วไปและควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม 4) ด้านมัตตัญญูตา ชุมชนควรตั้งมั่นอยู่ในความพอเพียงและความพอดีทั้งการทำงานและการดำเนินชีวิตของวิถีชีวิตในชุมชน 5) ด้านกาลัญญูตา ผู้บริหารควรตรงต่อเวลาและรู้จักกาลเทศะจัดสรรเวลาให้เหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นและสร้างจิตสำนึกให้เกิดแก่คนในองค์กร 6) ด้านปริสัญญูตา การบริหารชุมชนต้องบริหารด้วยการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนให้ความร่วมมือและทากิจกรรมร่วมกับชุมชน 7) ด้านบุคคลัญญูตา การบริหารชุมชนด้วยการทำความเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคลเพื่อให้การบริหารงานบุคคลมีประสิทธิภาพ ทั้งหากมีการศึกษาการประยุกต์ใช้แล้วเรื่องนี้อาจเป็นผลให้เราทำให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและชุมชนอย่างแน่นอน

Reference Book

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.(1996).*Thai Tripitaka Mahachulalongkornrajavidyalaya University*. Bangkok:

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- ThepThawi, Phra (PrayutPayutto).(1992). **Phochanakarm Buddhist Sciences.** 7th edition. Bangkok: ahachulalongkornrajavidyalaya University.
- PhraDhammapidok (P.A. Payutto),(1999). *Buddhism, human and social development.* Bangkok: Press.Department of Religious Affairs.
- Phra Prom Khunaporn (PrayutPayutto). (2006).*Thought based on Buddhist principles.*9th edition, Bangkok: Thammasat Printing House.
- PhraDharmakosajarn (PrayoonDhammajitto). (2006).*Buddhist management methods.* Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Royal Institute Dictionary.(1982). Bangkok: Chareontat Publishing House.
- BuddhadasaBhikkhu.(1976).Failure and Social Success. Bangkok: Mental Health Publishing.
- PhraThepvethi (PrayutPayutto). (1989).*Importance of Buddhism as a national religion.* Bangkok: Amarin Printing Group.
- _____.(1970).*Buddhism and the present Thai society.* Bangkok: Siwaporn Printing Limited Partnership.
- PhraDhammapidok (PrayutPayutto). (1993).*The greatest benefit of this life.* Bangkok: Religious Printing Press, 1993.
- PhraRatchaworamuni(PrayutPayutto).(2527).*Institute of Sangha and Thai Society (1st edition.*Bangkok :KomolKiemthong Publishing, 2527 B.E.
- PhraRatchaworamuni (PrayutPayutto). (1987).*The role of monks in the present Thai society.* Bangkok: Religious Printing Press.
- PhraRatchaworamuni (PrayutPayutto). (1974).*The Kang Sangha Institute of Society.* Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.

Thesis and research

- PhraSophonSophono.*Buddhism and social development: a comparative study of the role of social development of primate in Bangkok sub-district and sub-district primate in other provinces.*
- PhraMahaRoongroteThammathimethi (Siriphan). (2007).*An Analytical Study of Leadership in Theravada Buddhism.*Master thesis. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- WoraphatPrasomsuk. (2006).*Principles of Educational Administration in accordance with Buddhist Dharma.* Ph.D. Thesis. Graduate school :Naresuan University.